

SPE

**AMSTERDAMSE
VROUWENAGENDA**

Inleiding	5
1. Amsterdamse vrouwenorganisaties	9
2. Economische zelfstandigheid	13
3. Alleenstaande moeders	17
4. Zelfbeschikking	19
5. Huiselijk geweld	23
6. Lesbische en biseksuele vrouwen	25
7. Seksuele weerbaarheid	27
8. Psychosociale weerbaarheid	29
9. Emancipatie van vaders en mannen	31
10. Discriminatie	33
11. Verdeling zorgtaken	35
12. Nieuwkomers	39
Conclusies en aanbevelingen	41
Verantwoording	47

SPE

Dit is de tweede editie van de Amsterdamse Vrouwenagenda. In 2010 heeft het Servicepunt Emancipatie (SPE) de eerste versie van de Vrouwenagenda uitgebracht met een overzicht van de knelpunten, de ontwikkelingen en de kansen in de emancipatie van Amsterdamse vrouwen. Deze agenda vertelt het actuele verhaal over vrouwenemancipatie in Amsterdam. Hoe gaat het met de vrouwen en meisjes in de stad? Wat gaat er goed? En welke zichtbare en onzichtbare problemen ervaren zij op dit moment?

Om antwoorden te vinden op bovengenoemde vragen heeft het SPE in het voorjaar van 2014 rondetafelgesprekken gevoerd met vrouwen uit de achterban van Amsterdamse vrouwenorganisaties en hun vertegenwoordigers. In totaal hebben we gesproken met meer dan 150 vrouwen van tien vrouwenorganisaties en 24 sleutelfiguren en hulpverleners uit verschillende stadsdelen. Achterin de Vrouwenagenda vindt u een lijst met de namen van de organisaties waar de gesprekken plaatsvonden en van de sleutelpersonen en hulpverleners die wij gesproken hebben.

De Vrouwenagenda dient als spreekbuis van vrouwen die verbonden zijn aan een

Amsterdamse vrouwenorganisatie. Dit zijn voor een belangrijk deel verhalen van vrouwen die zich in een kwetsbare positie bevinden; vrouwen die om verschillende redenen versterking zoeken om hun weg in de maatschappij te vinden. Dit zijn bijvoorbeeld alleenstaande moeders, sociaal geïsoleerde vrouwen of slachtoffers van huiselijk geweld. Maar deze agenda vertelt ook het verhaal van vrouwen die ondanks hun relatief sterke uitgangspositie belemmeringen ervaren. Denk bijvoorbeeld aan vrouwelijke ZZP-ers met weinig inkomsten of de vele vrouwen die worstelen met de verdeling van zorgtaken en arbeid.

Wij hebben de input uit onze gesprekken gecombineerd met kwantitatieve data van de Dienst Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam. Met deze statistieken worden de problemen waarover de vrouwen ons verteld hebben, voor zover als mogelijk, onderbouwd. Maar deze agenda is vooral bedoeld om de wereld achter de cijfers en de nuances daarin naar voren te brengen. Op de situatie van een aantal groepen vrouwen in Amsterdam hebben wij nog weinig zicht. Bijvoorbeeld op autochtone Amsterdamse vrouwen met een lage opleiding, vrouwen

HET SPE IS SINDS 2009 HET KENNISKNOOP-
PUNT VAN ALLE AMSTERDAMSE VROUWEN-
ORGANISATIES. HET SPE HEEFT ALS DOEL
(VROUWEN)ORGANISATIES TE ONDERSTEU-
NEN BIJ HUN INZET VOOR DE EMANCIPA-
TIE VAN AMSTERDAMMERS, VROUWEN ÉN
MANNEN. OOK BRENGEN WE MENSEN
EN INITIATIEVEN BIJ ELKAAR EN ZETTEN WE
DE KENNIS OVER DE ACTUELE EMANCIPATIE-
THEMA'S BREED UIT IN DE STAD.

HET SPE HOUDT DE ACTIVITEITENAGENDA IN
DE STAD VOORTDUREND IN DE GATEN EN
PUBLICEEFT HIEROVER OP HAAR WEBSITE MET
HET OOG OP KENNISDELING, PROFESSIONALI-
SERING EN VERSTERKING VAN HET NETWERK
VAN AMSTERDAMSE VROUWENORGANISATIES
EN EMANCIPATIE-INITIATIEVEN. SINDS 2009
HEEFT HET SPE 1.100 ACTIVITEITEN OP HAAR
WEBSITE GEPUBLICEERD.

uit Oost-Europa of vrouwen zonder verblijfsvergunning. Omdat deze vrouwen niet in een vrouwenorganisatie georganiseerd zijn, kunnen we slechts in beperkte mate uitspraken doen over hun leefomstandigheden.

Vrouwen in Amsterdam boeken op een aantal fronten vooruitgang. Er is de laatste decennia een positieve trend zichtbaar van een groeiend aantal meisjes in het hoger onderwijs, de economische zelfstandigheid van vrouwen groeit gestaag en er is een afname van het aantal tienerzwangerschappen. Uit onze gesprekken blijkt bovendien dat vrouwen zich bewuster zijn van hun rechten en mondiger zijn. De Vrouwenagenda laat tevens zien dat emancipatie een langdurig en continu proces is. In dit proces is een aantal kwesties van blijvend belang, zoals de economische positie en de zelfbeschikking van vrouwen. Bovendien is de stad voortdurend in verandering, dat levert nieuwe emancipatie vraagstukken op of maakt dat bestaande vraagstukken urgenter zijn geworden.

Ten opzichte van vier jaar geleden zien wij bijvoorbeeld dat de langdurige financiële crisis grote gevolgen heeft voor de leefsituatie van vrouwen en dat de verdere verbreiding van sociale media impact heeft op het opgroeien van jonge meisjes. Tevens is de rol van de overheid veranderd: er wordt een groter beroep gedaan op de eigen kracht van burgers en hun netwerken. Vrouwenorganisaties spelen al jaren een belangrijke rol in de buurten waar zij actief zijn, maar staan onder toenemende druk terwijl hun maatschappelijke functie juist aan belang toeneemt.

In de afgelopen jaren zijn door deze vrouwenorganisaties activiteiten opgezet om de emancipatie van vrouwen te versterken. Er zijn empowerment-trainingen verzorgd, dialoogsessies over taboe- onderwerpen georganiseerd, voorlichtingsavonden gehouden, taaltrainingen aangeboden en theaterstukken over huiselijk geweld geproduceerd. Dit zijn slechts enkele voorbeelden van activiteiten die invloed hebben gehad op een grote groep vrouwen in de stad. De activiteiten richten zich niet alleen op een emancipatieproces van vrouwen, maar ook van mannen. Vrouwen en meisjes zijn immers verbonden met hun vaders, broers, partners, collega's en werkgevers. Het is van belang aandacht te houden voor de wijze waarop vrouwen en mannen elkaar kunnen versterken op verschillende emancipatiethema's. Vrouwenorganisaties, maar ook initiatieven voor vader- en mannenemancipatie, leveren hier een belangrijke bijdrage aan.

De sleutelfiguren van de vrouwenorganisaties spannen zich op dagelijkse basis in om deze bijdrage aan het emancipatieproces van andere vrouwen te leveren. Wij danken hen voor hun inzet en hun bijdrage aan de Vrouwenagenda 2014.

Het SPE-team,

Hinke Stallen
Khadija Bentaher
Machteld Wiersma

SINDS 2012 KUNNEN VROUWENORGANISATIES FINANCIERING AANVRAGEN VOOR HUN PROJECTEN. TUSSEN 2012 EN 2014 HEEFT HET SPE 60 ACTIVITEITEN GEFINANCIERD.

DE HOOFDSTUKKEN IN DEZE VROUWEN-AGENDA ZIJN IN WILLEKEURIGE VOLGORDE WEERGEGEVEN, DE VOLGORDE ZEGT NIETS OVER DE RELEVANTIE VAN DE PROBLEMATIEK.

1. AMSTERDAMSE VROUWENORGANISATIES

Vrouwenorganisaties creëren essentiële netwerken waarbinnen vrouwen zich kunnen emanciperen

In totaal telt Amsterdam meer dan 100 vrouwenorganisaties. Ze zijn op verschillende manieren georganiseerd: op basis van thema's, etnische groep of buurt. Zo zijn er vrouwenorganisaties die zich specifiek richten op alleenstaande moeders, op het versterken van jonge meiden of op vrouwen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. De meeste vrouwenorganisaties werken buurtgericht en zijn daarom vooral betrokken bij de vrouwen die in hun omgeving wonen.

De Amsterdamse vrouwenorganisaties richten zich op vrouwen die om verschillende redenen versterking nodig hebben. Voor de vrouwen die hen regelmatig bezoeken, zijn deze organisaties een laagdrempelige en veilige plek waar zij andere vrouwen kunnen ontmoeten en op een praktische manier aan hun ontwikkeling en empowerment kunnen werken. Voor vrouwen die zich thuis bekneld voelen of die eenzaam zijn, is de vrouwenorganisatie een toevluchtsoord. Het is vaak de enige plaats waar deze vrouwen een luisterend oor vinden en zichzelf kunnen uiten. Voor sommigen is het bovendien de enige plek waar ze van hun man activiteiten mogen bijwonen.

De vrouwenorganisaties ondersteunen deze vrouwen vanuit een grote bevoegenheid; hun hulp is in sommige gevallen bittere

noodzaak. Sleutelfiguren zien namelijk dat niet alle vrouwen de weg naar reguliere hulpverlening kunnen of willen vinden. Voor alle soorten vrouwenorganisaties geldt dat zij netwerken creëren waarbinnen vrouwen elkaar versterken en vooruit komen. Zodoende leveren zij een belangrijke bijdrage aan de emancipatie in de stad.

In de samenwerking met reguliere instanties en hulpverlening voelen de vrouwenorganisaties zich niet altijd erkend. Zij hebben het gevoel slechts gezien te worden als vindplaats voor vrouwen uit een specifieke doelgroep. Zij vinden dit geen recht doen aan de kennis en de capaciteiten die zij hebben en de verantwoordelijkheden die zij kunnen en willen nemen. Reguliere instellingen zouden volgens hen veel kunnen leren van de aanpak van vrouwenorganisaties omdat reguliere instellingen volgens de sleutelfiguren praktijkkennis ontberen en niet op de hoogte zijn van de nuances van diverse problematieken. Andersom missen vrouwenorganisaties de middelen en de vaardigheden om methodieken te ontwikkelen of aan methodiekbeschrijving te doen, in tegenstelling tot professionele organisaties die wel tijd en middelen hebben om deze ontwikkelingslag te maken. We zien dat deze samenwerking langzaam op gang komt. Een positief voorbeeld is de samenwerking tussen een zorginstelling en een organisatie voor moeders met een gehandicapt kind. Samen zijn zij een pilot voor een gezamenlijke crèche gestart.

AMSTERDAM TELT MEER DAN 100
VROUWENORGANISATIES.

*

VROUWENORGANISATIES BEVINDEN ZICH
VERSPREID OVER DE GEHELE STAD. VIA DE
WEBSITE WWW.SPE-AMSTERDAM.NL ZIJN
ZIJ GEMAKKELIJK TE VINDEN. DE MEESTE
VROUWENORGANISATIES ZIJN GEVESTIGD IN
DE STADSDELEN NIEUW-WEST EN ZUIDOOST.

Een ander voorbeeld betreft een stichting voor vrouwen met een chronische ziekte. De sleutelfiguur van deze stichting organiseert een wekelijks spreekuur voor vrouwen uit hun achterban, waar ook een zorgprofessional bij aanwezig is.

Tussen 2011 en 2014 heeft het SPE de activiteiten van vrouwenorganisaties actief ondersteund. Met behulp van budget vanuit het SPE zijn 60 projecten uitgevoerd. De projecten waren zeer divers en streefden verschillende doelen na. Voorbeelden zijn: het weerbaar maken van oudere vrouwen, het ondersteunen van Somalische vrouwen bij het maken van hun eigen keuzes, het begeleiden van tienermoeders en dialoogsessies voor mannen over opvoeding en rolverdeling. Het SPE heeft een innovatieve werkwijze waar het gaat om de verdeling van deze budgetten. Wij beslissen niet zelf aan wie deze worden toegekend, maar vrouwenorganisaties en andere emancipatie-initiatieven presenteren hun projectvoorstellen aan elkaar en beslissen onderling wie toekenning krijgt. Het SPE ondersteunt organisaties bij de projectontwikkeling en doet de monitoring van de uitvoering. Daarnaast zet het SPE in op de verbinding van de diverse vrouwenorganisaties in de stad en hun professionalisering. Zo heeft het SPE tijdens de Professionaliseringsdagen van 2013 en 2014 aandacht besteed aan het versterken van de bedrijfskundige kant van de organisaties en de persoonlijke ontwikkeling van de sleutelfiguren.

In de afgelopen vier jaar is het netwerk van Amsterdamse vrouwenorganisaties actiever geworden en wordt er meer gewerkt

aan kennisdeling. De vrouwenorganisaties blijven onverminderd een belangrijk sparringpartner voor beleidsmakers en professionals en zijn de motor achter de ontwikkeling van Amsterdamse vrouwen. Het SPE zet zich in voor het behoud van deze belangrijke infrastructuur van vrouwenorganisaties.

2. ECONOMISCHE ZELFSTANDIGHEID

De economische zelfstandigheid van Amsterdamse vrouwen groeit gestaag, maar de verschillen tussen etnische groepen zijn groot

De economische zelfstandigheid van vrouwen in Amsterdam groeit gestaag. Minder positief is de constatering dat er nog altijd een groot verschil bestaat in de mate van economische zelfstandigheid tussen etnische groepen: vrouwen met een migrantenachtergrond zijn minder vaak economisch zelfstandig dan autochtone vrouwen. Dat heeft voor een belangrijk deel te maken met hun opleidingsniveau. Hoe hoger opgeleid, hoe vaker vrouwen economisch zelfstandig zijn. Vrouwen van Nederlandse herkomst zijn vaker hoger opgeleid dan andere vrouwen en daarom ook vaker economisch zelfstandig. Dat verklaart voor een deel de grote verschillen in economische zelfstandigheid die we zien tussen etnische groepen. Een lichtpuntje is de stijgende economische zelfstandigheid van Turkse en Marokkaanse vrouwen, wat te maken heeft met het stijgende opleidingsniveau van de jonge generatie.

Of vrouwen werken en economisch zelfstandig zijn, is afhankelijk van of zij dit willen, kunnen en/of mogen. In meerdere gesprekken met vrouwenorganisaties horen wij dat het in veel migrantengezinnen gemeengoed is dat vrouwen zorgdragen voor het huishouden en de opvoeding en dat mannen verantwoordelijk zijn voor het financieel onderhouden van het gezin.

Voor vrouwen is het lastig zich te onttrekken aan de sociale druk op het naleven van deze traditionele rolverdeling. Zij vermijden confrontatie en kiezen vervolgens (on)bewust voor een zorgrol en niet voor werk buitenshuis. Het gebrek aan economische zelfstandigheid betekent een belemmering van de ruimte die vrouwen hebben om eigen keuzes te maken en zelfstandig te zijn. Bovendien maakt het vrouwen en hun kinderen kwetsbaar voor armoede. Het SPE heeft weinig zicht op de situatie van laag opgeleide autochtone vrouwen en wat hen precies hindert op weg naar economische zelfstandigheid. Dit komt doordat zij anders dan veel migrantenvrouwen, niet sterk georganiseerd zijn in vrouwenorganisaties.

Bij vrouwenorganisaties spreken wij ook vrouwen met een migrantenachtergrond die graag willen werken, maar het lastig vinden om aan een baan te komen. De redenen hiervoor variëren. In de sectoren waar veel vrouwen werken, zoals de zorg, de kinderopvang en de dienstensector, zijn steeds minder banen beschikbaar. Vermoedelijk geldt dit ook voor autochtone vrouwen die in deze sectoren willen werken. Daarnaast worden opleidingen die eerste generatie migrantenvrouwen in het land van herkomst behaalden vaak niet erkend of is hun taalvaardigheid nog onvoldoende. Ook ervaren vrouwen dat veel werk dat voorheen vooral uitvoerend was, tegenwoordig een administratief component bevat waar zij niet op zijn toegerust. Neem bij-

voorbeeld het verhaal van een beveiliging waarvan tegenwoordig verwacht wordt dat ze haar ervaringen rapporteert en die nu haar werk niet meer kan doen omdat ze over onvoldoende schrijfvaardigheid beschikt. Bovendien vertellen vrouwen met een niet-westerse achtergrond in een aantal gesprekken dat zij discriminatie ervaren bij het zoeken naar werk.

De laatste jaren krijgen meer vrouwen belangstelling voor het ondernemerschap. Onder niet-westerse vrouwen is informeel ondernemerschap populair, bijvoorbeeld in de vorm van een eigen cateringbedrijf. Daarnaast zien wij dat vrouwen steeds vaker kiezen voor een bestaan als zzp'er. Dat is soms uit nood geboren vanwege gebrek aan werk in loondienst. In vergelijking met mannen, ondernemen vrouwen in minder lucratieve sectoren en werken zij vaak in deeltijd. "Zij zzp-en om de kinderen heen", aldus een sleutelfiguur. Voor een eigen onderneming is juist een grote tijdsinvestering nodig zonder dat dit zich direct uitbetaalt. Bovendien beschikken de vrouwen die zzp'er zijn, lang niet altijd over de vaardigheden en het netwerk die hiervoor nodig zijn. Sleutelfiguren vertellen dat het werken als zzp'er, en dat geldt ook voor het informele ondernemen, een moeizame weg is die lang niet altijd tot economische zelfstandigheid leidt.

Economische zelfstandigheid vraagt om doorzettingsvermogen. Daarbij hoort ook het besef dat minder leuk werk op korte termijn voor beter werk zorgt op lange termijn. Om een betere economische positie te bereiken, zijn er verschillende aanpakken nodig. Waar de één het meest gebaat is

bij bewustwording over de eigen rol in de samenleving, heeft de ander behoefte aan praktische handvatten zoals werknemersvaardigheden. Vrouwenorganisaties kunnen voor deze vrouwen een belangrijke rol vervullen. Vrouwenorganisaties creëren netwerken waarin vrouwen elkaar aanmoedigen en bewust worden van het belang van een eigen inkomen en het opbouwen van eigen financiële zekerheden. Daarnaast werkt een aantal vrouwenorganisaties in Amsterdam actief aan de doorstroom van vrouwen naar werkervaringsplekken en de arbeidsmarkt.

Zie ook: Verdeling zorgtaken, Discriminatie

3. ALLEENSTAANDE MOEDERS

Alleenstaande moeders lopen groter risico op langdurige armoede dan andere vrouwen

De economische positie van alleenstaande moeders is zorgelijk. Vanwege (langdurige) werkloosheid, afhankelijkheid van een bijstandsuitkering of een minimaal eigen inkomen, schulden en onvoldoende financiële vaardigheden, zijn alleenstaande moeders twee keer zo vaak arm als andere vrouwen.

De alleenstaande moeders vertellen dat zij moeite hebben met het vinden van een baan wanneer de kinderen jong zijn. Ze kunnen de zorgtaken niet delen met een partner en ervaren dat het op korte termijn niet loont om te gaan werken vanwege kostbare kinderopvang. Zodoende bouwen ze weinig werkervaring op. Door lange tijd niet of weinig te werken, verslechtert de arbeidsmarktpositie van deze vrouwen. Alleenstaande moeders dreigen in een neerwaartse spiraal terecht te komen, zeker wanneer zij ook schulden maken. Zij kunnen hier moeilijk op eigen kracht uitkomen.

Een deel van de alleenstaande moeders vormt een kwetsbare groep die versterking nodig heeft. Uit de gesprekken met bijvoorbeeld een Somalische vrouwenorganisatie blijkt dat de alleenstaande moeders terughoudend zijn in het beëindigen van de bijstandsuitkering uit onzekerheid over hun eigen capaciteiten. Met een uitkering weten deze vrouwen dat zij in ieder geval in de meeste basisbehoeften van

hun gezin kunnen voorzien. Gaan werken betekent dat ze een risico nemen: voortaan zijn zij zelf verantwoordelijk voor voldoende inkomen. Het is heel goed mogelijk dat deze redenering en terughoudendheid ook bij andere alleenstaande moeders met een (bijstands)uitkering speelt.

Het leven in armoede maakt dat alleenstaande moeders beperkt worden in het verruimen van hun mogelijkheden voor groei en ontwikkeling. De verantwoordelijkheid voor alle zorgtaken, schulden en rondkomen van een laag inkomen, levert structurele spanningen op voor zowel de moeder in kwestie als voor haar kinderen. Dit kan op den duur tot fysieke en psychische gezondheidsklachten leiden. Dit geldt overigens niet alleen voor alleenstaande moeders, maar ook voor andere vrouwen die op of rond het sociaal minimum leven. Een andere stressfactor is het sociaal isolement waar sommige alleenstaande moeders mee te maken krijgen. Vooral moeders die na een scheiding alleen zijn komen te staan vertellen hierover. Voor vrouwen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond geldt dat een scheiding vaak stigmatiserend is en hun sociale omgeving zich van hen afkeert. Een aantal vrouwenorganisaties ondersteunt alleenstaande moeders in een vertrouwde en veilige omgeving en versterkt hun eigen kracht.

Zie ook: Economische zelfstandigheid

AMSTERDAM TELT 38.000 EENOUDERGEZINNEN.
IN 87% VAN DE GEVALLEN STAAT EEN VROUW AAN
HET HOOFD.

*

54% VAN DE MINIMA IS VROUW. ALLEENSTAANDE
MOEDERS HEBBEN RUIM TWEE KEER MEER KANS OP
ARMOEDE DAN ANDERE VROUWEN.

*

MAROKKAANSE ALLEENSTAANDE MOEDERS
LEVEN RELATIEF HET MEEST IN ARMOEDE.

*

77% VAN DE EENOUDERGEZINNEN LEEFT
LANGDURIG OP OF ONDER DE ARMOEDEGRENS.

*

EENOUDERGEZINNEN VORMEN EEN VIJFDE VAN
HET TOTAAL AANTAL MINIMAHUISHOUDENS.
ZIJ ZIJN OVERVERTEGENWOORDIGD ONDER MINIMA
MET BIJSTAND ALS BELANGRIJKSTE BRON VAN
INKOMEN (27%).

4. ZELFBESCHIKKING

In Amsterdam leven vrouwen die ernstig beperkt worden in hun keuze- en bewegingsvrijheid

Uit gesprekken met verschillende vrouwenorganisaties en sleutelfiguren blijkt dat er in Amsterdam vrouwen leven die een sociaal geïsoleerd leven leiden. Het gaat voornamelijk om niet-westerse vrouwen en om vluchtelingenvrouwen. Het zijn vrouwen en meisjes die opzettelijk opgesloten worden, die in slechte relaties gevangen zitten of die te maken hebben met huwelijksdwang. Het is moeilijk in te schatten om hoeveel vrouwen en meisjes het gaat, omdat het gaat om onzichtbare problematiek. En wat je niet ziet, kan je niet tellen.

Sommige van deze vrouwen zijn volledig van de buitenwereld afgesloten. Zij gaan niet naar buiten, hebben geen contact met de burens en zijn volledig afhankelijk van hun man en familie. Vrouwenorganisaties geven aan dat er nog andere, minder extreme vormen van verborgenheid zijn. Zij geven voorbeelden van vrouwen die wel hun kinderen zelf naar school brengen, of naar de supermarkt gaan, maar die verder niet zelf beslissen of en wanneer ze naar buiten gaan, of met wie ze contact hebben. Deze vrouwen kunnen bijvoorbeeld niet naar activiteiten in de buurt. Zij staan onder voortdurende sociale controle. Het overtreden van de (ongeschreven) regels kan ernstige gevolgen hebben, bijvoorbeeld in de vorm van fysiek en mentaal geweld of verstoting uit de familie of sociale kring.

Ook sommige jonge vrouwen en meisjes groeien op in een dergelijke beklemmende en beperkende omgeving. Zij moeten elke stap die zij zetten, verantwoorden. “Deze vrouwen en meisjes gaan wel naar school en mogen naar de bibliotheek, maar kunnen niet ‘zomaar’ een frisse neus halen, de stad in met vriendinnen of gaan winkelen”, aldus een Marokkaanse meidenorganisatie. Uit een gesprek met een andere meidenorganisatie met een zeer diverse achterban in Nieuw-West komt naar voren dat ook veel meisjes uit Oost-Europa en Centraal Afrika aangeven in (sociaal) isolement te verkeren. Zij mogen alleen met meisjes omgaan die dezelfde culturele achtergrond hebben. “De thuiscultuur houdt hun wereld klein en beperkt, ze mogen onder strikte voorwaarden naar buiten en moeten iedere minuut verantwoorden”, zo vertelt de begeleidster van deze meisjes. Deze meisjes en vrouwen die leven in verborgenheid en isolement ervaren mede hierdoor verschillende andere problemen: gezondheidsklachten, psychosociale problematiek als depressie, maar ook geweld zijn geen uitzondering.

Daarnaast maken vrouwenorganisaties zich zorgen om huwelijksdwang en vrouwen die zich gevangen voelen in een huwelijk of relatie. Huwelijksdwang betekent dat er een huwelijk gesloten wordt tegen de zin van één of beide personen. De migrantenvrouwen die we gesproken hebben, vertellen dat huwelijksdwang moderne vormen heeft aangenomen. De moderne vorm van huwelijksdwang is veel subtieler.

DE SCHATTING IS DAT AMSTERDAM CIRCA 300 'VERBORGEN' VROUWEN KENT. DIT AANTAL IS EEN SCHATTING, WANT WAT JE NIET ZIET, KAN JE OOK NIET TELLEN. DE INSCHATTING VAN HET SPE IS DAT DIT CIJFER HOGER LIGT WANNEER JE OOK DE VROUWEN TELT WIENS KEUZE- EN BEWEGINGSVRIJHEID OP SUBTIELE MANIER WORDT BEPERKT.

*

HET VERWEIJ JONKER INSTITUUT MAAKTE EEN SCHATTING VAN HET AANTAL KEER DAT HUWELIJKSDWANG EN HUWELIJKSE GEVANGENSCHAP IN NEDERLAND IN HET JAAR 2011 EN 2012 IS VOORGEKOMEN. HET AANTAL GEVALLEN VAN HUWELIJKSDWANG IN DEZE PERIODE WORDT GESCHAT OP 674 TOT 1914 GEVALLEN EN HET AANTAL GEVALLEN VAN HUWELIJKSE GEVANGENSCHAP OP 447 TOT 1687 GEVALLEN.

Het gaat om sociale druk afkomstig van ouders of andere familieleden die maakt dat een meisje niet vrij is in de keuze van haar partner. “Van jongs af aan kreeg ik te horen wat voor een mooie bruid ik later zou worden voor een zoon van een kennis van mijn ouders”, vertelt een Marokkaanse vrouw. In sommige gevallen wordt een meisje geïsoleerd zodat zij geen andere potentiële partner zal tegenkomen. Omdat huwelijksdwang subtiel gebeurt, is niet goed vast te stellen hoe vaak het zich in Amsterdam voordoet.

Zie ook: Psychosociale weerbaarheid, Huiselijk geweld

Wanneer een huwelijk eenmaal gesloten is, kan een vrouw op een subtiel manier in het huwelijk gevangen zijn. Strikt genomen betekent huwelijkse gevangenschap dat een vrouw haar (wettelijk of religieus) huwelijk niet op eigen initiatief kan ontbinden. Maar ook raken vrouwen gevangen in slechte huwelijken omdat zij het zware stigma van gescheiden vrouw willen mijden. Dit komt onder meer voor in culturen met traditionele man-vrouw verhoudingen. Ook kunnen vrouwen zich gevangen voelen omdat zij financieel en emotioneel sterk afhankelijk zijn van hun partner. Zij hebben geen sociaal of financieel vangnet om zelf uit de relatie te stappen. Gegeven de privé omstandigheden van deze situaties, is niet bekend hoe groot deze groep precies is.

De verschillende keuze- en vrijheidsbeperkingen laten zien hoe op een expliciete, maar vaker nog subtiel en impliciete manier de zelfbeschikking van vrouwen belemmerd wordt. Het is van belang om de verschillende vormen van isolatie en beperkingen in keuze- en bewegingsvrijheid, meer zichtbaar en bespreekbaar te maken.

5. HUISELIJK GEWELD

Vrouwenorganisaties kunnen een grotere rol spelen in de aanpak van huiselijk geweld

Huiselijk geweld is psychisch, fysiek of seksueel geweld gepleegd door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer. Huiselijk geweld is een ingewikkeld probleem. Een aantal vrouwenorganisaties speelt momenteel een belangrijke rol in de signalering en bestrijding van huiselijk geweld. Er zijn echter meer organisaties die een goede bijdrage kunnen leveren aan de preventie van huiselijk geweld. In de hulpverleningsketen zou hun rol beter benut kunnen worden.

Eén van de sleutelpersonen vertelt dat het slachtoffers van huiselijk geweld vaak ontbreekt aan een stevige basis die bestaat uit eigenwaarde en zelfvertrouwen, eigen financiële middelen en een sociaal vangnet. Slachtoffers kunnen hun eigen situatie moeilijk veranderen door de emotionele en vaak ook financiële afhankelijkheidsrelatie die zij hebben met de dader - dit kan hun partner zijn, maar ook hun vader, broer of ander familielid. Slachtoffers leven vaak lange tijd in een onveilige thuissituatie waarin zij worden geïntimideerd, gekleinereerd, of verwaarloosd - soms in combinatie met fysieke of seksuele mishandeling.

Vrouwen in een situatie van huiselijk geweld kunnen vaak moeilijk uiten wat zij meemaken uit onmacht, onzekerheid en schaamte. Volgens sleutelpersonen hebben slachtoffers van huiselijk geweld om te beginnen een plek nodig waarin zij uiting kunnen

geven aan het geweld dat zij ervaren. Door te vertellen en gehoord te worden, groeit bij slachtoffers een besef van de eigen situatie en geloof in de mogelijkheid om hieruit weg te komen. Vrouwenorganisaties creëren een veilige en vertrouwde setting waar slachtoffers van huiselijk geweld met hun ervaringen naar buiten kunnen treden.

Vrouwenorganisaties bereiken vrouwen die vaak uit angst geen professionele hulp willen inschakelen of niet naar de politie durven. Zij pikken als eerste de signalen van huiselijk geweld op en bieden praktische en mentale ondersteuning. Zo dragen vrouwenorganisaties bij aan veiligheid en preventie. Een aantal organisaties richt zich uitsluitend op het bestrijden van geweld en het empoweren van gezinnen. Deze organisaties laten goed zien wat de meerwaarde is van hun burgergerichte werkwijze; zij winnen gemakkelijk het vertrouwen van slachtoffers en dankzij hun cultuurspecifieke kennis begrijpen zij snel hoe zij slachtoffers het beste kunnen benaderen.

Professionele hulpverleningsorganisaties hebben de rol die vrouwenorganisaties kunnen spelen in het bereiken en helpen van slachtoffers nog onvoldoende erkend. Een adequate aanpak van huiselijk geweld houdt onder meer in dat vrouwenorganisaties toegerust worden op en actief betrokken worden bij de ondersteuning van slachtoffers, en een betere schakeling tussen vrouwenorganisaties en professionele hulpverlening.

Zie ook: Psychosociale weerbaarheid, Seksuele weerbaarheid

NAAR SCHATTING ZIJN IN NEDERLAND 200.000 MENSEN PER JAAR SLACHTOFFER VAN HUISELIJK GEWELD WAARVAN 60 % VROUW IS.

*

45% VAN DE VROUWEN IN NEDERLAND IS SINDS HAAR VIJFTIENDE ÉÉN OF MEERDERE KEREN SLACHTOFFER GEWEEST VAN FYSIEK OF SEKSUEEL GEWELD. DAT BLIJKT UIT EEN RAPPORT VAN HET EUROPESE GRONDRECHTENAGENTSCHAP UIT 2014.

*

VERMOEDELIIK MELDT SLECHTS 20% VAN HET TOTAAL AANTAL MENSEN DAT SLACHTOFFER IS VAN HUISELIJK GEWELD, DIT BIJ DE POLITIE. HET AANTAL AANGIFTEN VAN HUISELIJK GEWELD IN AMSTERDAM STEEG TUSSEN 2012 EN 2013 VAN 1.624 NAAR 1.773, TERWIJL IN DE JAREN DAARVOOR EEN DALING TE ZIEN WAS.

*

HET SPE HEEFT TUSSEN 2012 EN 2014, VIER PROJECTEN ONDERSTEUND DIE DE LICHAAMELIJKE EN SEKSUELE WEERBAARHEID VAN VROUWEN EN MEIDEN BEVORDEREN. ZO HEEFT EEN CHINESE VROUWENVERENIGING EEN PROJECT OPGEZET WAARBIJ CHINESE VROUWEN LEERDEN OM ZOWEL FYSIEK ALS VERBAAL HUN GRENZEN AAN TE GEVEN.

6. LESBISCHE EN BISEKSUELE VROUWEN

(Zelf)acceptatie van biculturele lesbische en biseksuele vrouwen vraagt om doelgroepgerichte ondersteuning

Lesbische en biseksuele vrouwen vertellen dat vrouwen en meisjes met een migrantenachtergrond minder ruimte hebben om hun seksuele voorkeur te ontdekken. Deze vrouwen groeien vaak op in een sociale omgeving waar veroordelend gedacht wordt over homoseksualiteit of waar seksualiteit en seksuele diversiteit helemaal niet bespreekbaar zijn. Om die reden gaat de ontdekking van de seksuele identiteit voor biculturele lesbische en biseksuele vrouwen vaker gepaard met gevoelens van angst, eenzaamheid en depressiviteit.

Biculturele lesbische en biseksuele vrouwen en meisjes bevinden zich in een spagaat tussen twee culturen; zij zijn Nederlands, maar voelen zich tegelijk verbonden met de cultuur en soms ook religie van het land waar zijzelf of hun ouders geboren zijn. Een aantal vrouwen dat wij spraken voor deze agenda, vertelt dat zij uit loyaliteit met hun familie eerst met een man getrouwd zijn geweest. Zij hebben binnen dat huwelijk hun lesbische of biseksuele gevoelens onderdrukt. Andere vrouwen besloten niet met hun ouders te spreken over hun seksuele voorkeur en te verhuizen naar een andere stad, vaak Amsterdam. Deze lesbische en biseksuele vrouwen zoeken hier naar een eigen manier om vrij te kunnen leven: "Amsterdam is de enige plek waar ik echt mijzelf kan zijn". Biculturele lesbische meiden die op straat

of in het uitgaansleven voor hun seksuele voorkeur uitkomen, voelen zich desondanks nog te vaak negatief bejegend.

Er valt nog veel te winnen met betrekking tot de empowerment van biculturele lesbische en biseksuele vrouwen en meisjes. Velen hebben een dubbelleven. Het begrip en de kennis hierover neemt langzaam toe onder Nederlandse organisaties voor LHBT-emancipatie en Nederlandse zorg- en hulpverleners, maar is nog niet voldoende. Biculturele lesbische en biseksuele vrouwen worstelen met vragen als: hoe kan ik de band met mijn familie goed houden en tegelijkertijd een relatie hebben met een vrouw? Hoe kan ik mij verhouden tot mijn religie? Bij welke hulpverlener kan ik aankloppen? Biculturele lesbische en biseksuele vrouwen hebben behoefte aan openheid over seksuele diversiteit, sterke rolmodellen en cultuursensitieve hulpverlening. Een aantal vrouwenorganisaties heeft dergelijke projecten opgezet, bijvoorbeeld door met meisjes en moeders in gesprek te gaan over seksuele diversiteit of door meisjes in contact te brengen met andere vrouwen die in dezelfde situatie hebben verkeerd.

Zie ook: Discriminatie

IN AMSTERDAM GEEFT ONGEVEER 4% VAN DE VROUWEN VAN 18 JAAR OF OUDER AAN EEN VOORKEUR TE HEBBEN VOOR EEN RELATIE MET EEN VROUW OF GEEFT AAN BISEKSUEEL TE ZIJN.

*

IN 2011 HAD 4% VAN DE AMSTERDAMSE BEVOLKING EEN NEGATIEF BEELD OVER LESBISCHE EN BISEKSUELE VROUWEN. VAN DE TURKSE EN MAROKKAANSE AMSTERDAMSE MANNEN EN VROUWEN IS DIT AANDEEL HOGER DAN GEMIDDELD: 20% VAN DE TURKSE AMSTERDAMMERS EN 10% VAN DE MAROKKAANSE AMSTERDAMMERS HEBBEN HIEROVER EEN NEGATIEF BEELD.

*

HET SPE HEEFT IN DE AFGELOPEN TWEE JAAR 11 PROJECTEN FINANCIËEL ONDERSTEUND DIE VIELEN BINNEN HET SPEERPUNT 'ZICHTBAARHEID VAN LESBISCHE VROUWEN'.

7. SEKSUELE WEERBAARHEID

De seksuele opvoeding van meisjes én jongens moet steviger op de agenda

Sleutelfiguren van meidenorganisaties signaleren seksueel grensoverschrijdend gedrag bij meisjes en jongens. Deze jongeren hebben een beperkt besef van waar hun eigen grenzen en die van de ander liggen. Meisjes en jongens komen hierdoor terecht in ongewenste en onveilige situaties.

Uitersten zijn (de vaak Surinaamse en Antilliaanse) meisjes in Zuidoost die al erg jong seksueel actief zijn en (de vaak islamitische) meisjes in andere stadsdelen die thuis een streng verbod op actief seksueel gedrag opgelegd krijgen. In beide gevallen geven ouders geen seksuele opvoeding. Sleutelpersonen in Zuid-Oost vertellen over meisjes die grenzeloos zijn in hun seksuele gedrag. Deze meisjes informeren zich via (sociale) media en worden beïnvloed of onder druk gezet door leeftijdgenoten. Ook meidenorganisaties uit Nieuw-West en West vertellen over meisjes die een risicogroep vormen. Behalve het verbod op seksuele activiteit is maagdelijkheid een strenge norm in hun gezinnen. Deze ouders zijn er ook vaak op tegen dat seksualiteit op school besproken wordt. Het taboe op seksualiteit levert verwarring op. Dochters gaan zelf op onderzoek uit, hun seksueel actieve leven schermen zij van hun familie en sociale omgeving af. Dat maakt deze meisjes zeer kwetsbaar, omdat zij zodoende onbeschermd zijn.

Sociale media en internet hebben grote impact op de seksuele en relationele ontwikkeling van meisjes en jongens. Internet biedt veel ongcensureerde informatie. De laatste jaren is het seksuele gedrag van jongeren extremer geworden door aanraking met porno en een geseksualiseerde populaire cultuur. Via sociale media worden jonge meisjes benaderd met seksueel getinte voorstellen of doen dit zelf. Daarnaast worden seksueel getinte foto's en filmpjes van meisjes gemakkelijk verspreid. Ook roddels en pestgedrag manifesteren zich online. Sleutelfiguren geven aan dat ouders en hulporganisaties, maar ook zichzelf, kennis over de online wereld ontberen en worstelen met de vraag hoe zij hiermee om moeten gaan.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag kan ernstige gevolgen hebben, zowel voor de lichamelijke en psychische gezondheid als voor (toekomstige) relaties en schoolprestaties. Een betere en uitgebreidere seksuele opvoeding van kinderen en jongeren zal bijdragen aan meer weerbaarheid en een positieve seksuele ontwikkeling. Vrouwen- en meidenorganisaties in Amsterdam hebben hierin een rol. Het is hun kracht om op kleine schaal persoonlijke begeleiding te bieden en seksualiteit bespreekbaar te maken. Deze kracht van meidenorganisaties zou nog veel beter benut kunnen worden, door bijvoorbeeld samenwerking te zoeken met professionals en door hun rol te vergroten in de bewustwording bij meisjes en bij hun ouders.

Zie ook: Psychosociale weerbaarheid

LANDELIJK ONDERZOEK WIJST UIT DAT 15% VAN DE MEISJES VAN 15-17 JAAR WEL EENS GEDWONGEN IS TOT SEKSUELE HANDELINGEN.

*

IN ONDERZOEK ONDER AMSTERDAMSE TWEEDEKLASSERS RAPPORTEERT 4% VAN HEN EEN SEKSUELE ERVARING TE HEBBEN GEHAD TEGEN HUN WIL. NOG EENS 4% GEEFT AAN "DEZE VRAAG LIEVER NIET TE BEANTWOORDEN".

*

OPLEIDINGSNIVEAU IS EEN RISICOFACOR. LEERLINGEN OP HET VMBO RAPPORTEREN VAKER SEKSUELE HANDELINGEN TEGEN HUN WIL (7%) DAN HAVO/VWO TWEEDEKLASSERS (3%).

BEGIN 2014 ZIJN 7 OP DE 1.000 MEISJES IN AMSTERDAM TIENERMOEDER. DIT IS HOGER DAN HET LANDELIJKE GEMIDDELDE (4,5 OP DE 1.000 MEISJES), MAAR ER IS DUIDELIJK EEN DALENDE LIJN TE ZIEN.

*

IN AMSTERDAM ZUIDOOST WONEN RELATIEF DE MEESTE VAN DE AMSTERDAMSE TIENERMOEDERS, NAMELIJK 44% VAN ALLE TIENERMOEDERS.

*

TUSSEN 2012 EN 2014 ZIJN MET STEUN VAN HET SPE NEGEN PROJECTEN OPGEZET EN UITGEVOERD MET HET THEMA ZELFBEWUST OPGROEIEN. IN 2014 STARTTE EEN MEIDENORGANISATIE UIT NIEUW-WEST MET EEN PROJECT OVER SEKSUELE WEEERBAARHEID EN SOCIALE MEDIA.

8. PSYCHOSOCIALE WEERBAARHEID

Vrouwenorganisaties zijn bezorgd over psychosociale problemen van vrouwen

Driekwart van de Amsterdamse vrouwen voelt zich, volgens de Amsterdamse Gezondheidsmonitor uit 2012, gezond. Er zijn in de stad dus ook veel vrouwen die zich niet gezond voelen. Psychosociale problemen zoals depressie, eenzaamheid, sociaal isolement, verborgenheid, (extreem) laag zelfbeeld en onbegrepen voelen, komen vaak voor onder vrouwen. Vrouwen die hiermee te maken hebben, keren zich naar binnen. Hun problemen worden moeilijk signaleerd en zij vinden niet gemakkelijk aansluiting bij passende hulp.

Vrouwen die laag zijn opgeleid en vrouwen met een niet-westerse achtergrond lopen verhoogd risico op psychosociale problemen. Dit is bij met name Turkse en Marokkaanse vrouwen het geval. De verklaringen hiervoor zijn niet eenduidig; sleutelfiguren denken dat de spanning van het leven in twee culturen en migratiestress van invloed zijn. Deze vrouwen vinden volgens de vrouwenorganisaties moeilijk hulp. Dat komt omdat zij onbekend zijn met regels en wantrouwen ervaren richting formele instanties. Eerste generatie migrantenvrouwen hebben daarbij een taal- en cultuurbarrière waardoor zij hun klachten niet goed kenbaar kunnen maken en professionele hulpverleners hen niet altijd goed begrijpen.

Ook meisjes met een dubbele culturele achtergrond hebben vaker last van psy-

chosociale problematiek dan hun autochtone leeftijdsgenootjes. Deze meisjes groeien op in twee culturen, waarbij de thuiscultuur andere gewoonten en normen heeft dan de cultuur waar meisjes buitenshuis mee in aanraking komen. Dat levert loyaliteitsconflicten op. Sleutelfiguren vertellen dat meisjes die hiermee te maken hebben hier moeilijk mee naar buiten treden. Hun stille problematiek wordt niet gezien. Deze meisjes hebben bijvoorbeeld last van eetstoornissen, depressies en burn-out symptomen. Ook worstelen zij met hun seksuele ontwikkeling, omdat daar thuis een taboe op rust.

Vrouwenorganisaties spelen een relevante rol in het herkennen van psychosociale problematiek, het formuleren van de hulpvraag en het doorverwijzen naar een professional. Psychosociale problemen zoals depressie of eenzaamheid zijn in vrijwel alle culturen moeilijk bespreekbare onderwerpen. Juist in de veilige sfeer van de vrouwenorganisaties lukt het over deze taboes te praten en samen op zoek te gaan naar oplossingen. Vrouwenorganisaties willen zich hier sterk voor inzetten, maar ook zij hebben behoefte aan ondersteuning, bijvoorbeeld vanuit professionele instellingen.

Zie ook: Seksuele weerbaarheid, Verdeling zorgtaken

37% VAN DE VROUWEN VAN TURKSE KOMAF HEEFT (ERNSTIGE) PSYCHISCHE KLACHTEN. DIT IS OPVALLEND HOOG EN OOK VEEL HOGER DAN ONDER MANNEN VAN TURKSE KOMAF (15%).

*

31% VAN DE LAAGOPGELEIDE VROUWEN VAN NIET-WESTERSE KOMAF ERVAART ERNSTIGE PSYCHISCHE KLACHTEN. BIJ DE MANNEN IS DIT 17%.

*

AUTOCHTONE AMSTERDAMMERS HEBBEN VEEL MINDER VAAK DAN GEMIDDELD ERNSTIGE PSYCHISCHE KLACHTEN. DIT GELDT OOK VOOR AMSTERDAMMERS VAN (OVERIGE) WESTERSE KOMAF.

*

11% VAN DE AMSTERDAMSE VROUWEN VAN 18 JAAR EN OUDER BEVINDT ZICH IN EEN STERK SOCIAAL ISOLEMENT.

9. VADEREMANCIPATIE EN EMANCIPATIE VAN JONGENS

Vaders en jongens hebben een eigen emancipatieslag nodig

De emancipatie en ontwikkeling van vrouwen staat of valt met de inzet van vrouwen zelf. Vrouwen moeten aan het roer van hun eigen leven willen staan. Tegelijkertijd zijn zij in dit proces niet de enige speler. Daarom vragen vrouwenorganisaties en manneninitiatieven aandacht voor de emancipatie van mannen in het algemeen en van vaders in het bijzonder. Willen vrouwen vooruitgang boeken, dan moet ook gelet worden op de ontwikkeling van de man en de relatie tussen vrouwen en mannen, met name binnen het gezin. Daarom is aandacht voor de opvoeding van jongens eveneens noodzakelijk.

Er zijn vrouwen in Amsterdam die geen carrière kunnen of willen nastreven, omdat hun man vasthoudt aan traditionele rolpatronen. Ook zijn er broers die worden ingezet om hun zusjes die zich niet plooiën naar de normen van gezin in het gareel te krijgen, aldus vrouwen van Marokkaanse en Somalische vrouwenorganisaties. De rol en het gedrag van mannen en jongens kan de ruimte van vrouwen ernstig beperken. Een actieve rol van vaders in de opvoeding en in het delen van andere zorgtaken, vergroot de mogelijkheden van vrouwen en heeft een positieve uitwerking op opgroeiende meisjes en jongens. Daarom willen vrouwen dat mannen aan zichzelf werken en zien welke mogelijkheden en voordelen zij kunnen halen uit een betere balans tussen taken en rollen

van vrouwen en die van mannen. Daarnaast moeten mannen volgens de vrouwen meer leren zelf keuzes te maken en niet blindelings te varen op verwachtingen van hun omgeving en vanuit hun cultuur.

Tegelijkertijd komt in gesprekken met initiatieven voor vaderemancipatie naar boven dat zij zich een vergeten groep voelen. Er wordt volgens hen ingezet op vrouwencentra en de emancipatie van de vrouw, maar de man wordt daarin (te) weinig meegenomen. Mannen hebben soms het gevoel de tegenspeler in plaats van de medespeler van vrouwen te zijn. Zij hebben behoefte aan een eigen ontwikkel- en emancipatieslag. Communicatievaardigheden, omgaan met culturele taboes, persoonlijke ontwikkeling en opvoedingsvragen zijn voorbeelden van thema's waar volgens de geïnterviewde mannen aan gewerkt moet worden. Een aantal Amsterdamse organisaties heeft hier de afgelopen jaren met succes op ingezet en laat zien dat er onder mannen een grote bereidheid is om in gesprek te gaan - zowel met elkaar als met hun vrouwen. Vrouwenorganisaties en manneninitiatieven willen op deze weg verder en de komende jaren blijven inzetten op de emancipatie van vaders en jongens.

Zie ook: Verdeling zorgtaken, Economische zelfstandigheid

IN 2011 VOND 42% TOT 66% VAN DE NIET-WESTERSE
MIGRANTEN-MANNEN IN AMSTERDAM DAT DE
VROUW VERANTWOORDELIJK MOET ZIJN VOOR
HET HUISHOUDEN.

*

20% TOT 26% VAN DE VROUWEN WAS
HET MET HEN EENS.

*

NIET-WESTERSE MIGRANTEN ZIJN HET VAAKST VAN
MENING DAT DE MAN DE ENIGE KOSTWINNER
MOET ZIJN.

*

IN AMSTERDAM ZIJN ER 38.000 EENOUDERGEZINNEN.
AAN HET OVERGROTE DEEL DEEL (87%) VAN DEZE
GEZINNEN STAAT EEN MOEDER AAN HET HOOFD¹.
DE VADER STAAT VEELAL OP AFSTAND.

*

TUSSEN JANUARI 2012 EN JUNI 2014 ZIJN ER MET
STEUN VAN HET SPE 15 PROJECTEN UITGEVOERD
GERICHT OP DE EMANCIPATIE VAN VADERS EN MANNEN.
DE INSTEELK LIEP UITEEN: BETROKKENHEID BIJ OPVOED-
TAKEN, DE RELATIES TUSSEN VADERS EN DOCHTERS,
ROLPATRONEN EN DE ECONOMISCHE ZELFSTANDIGHEID
VAN VROUWEN.

10. DISCRIMINATIE

Discriminatie wordt ervaren als belemmering voor emancipatie

De vrouwen en meisjes met een migrantenachtergrond vertellen dat zij zich de afgelopen jaren in toenemende mate gediscrimineerd voelen. Vrouwen ervaren discriminatie op grond van hun religie, hun etnische herkomst en/of huidskleur. Vier jaar geleden, bij het samenstellen van de vorige Vrouwenagenda, werd het thema discriminatie niet genoemd bij de gesprekken die destijds zijn gevoerd. De vrouwen ervaren het nu meer dan voorheen als een groot probleem.

Vrouwen met een migrantenachtergrond geven voorbeelden van situaties waarin zij expliciet zijn gediscrimineerd en voorbeelden van situaties waarin de discriminatie subtiel is. Bij het zoeken naar werk komen vrouwen bijvoorbeeld werkgevers tegen die hen onduidelijk afwijzen omdat zij een hoofddoek dragen. Een thuiszorgmedewerker vertelt hoe ze door een cliënt aan de deur geweigerd werd omdat hij “geen Marokkaanse in huis wil hebben”. Op straat en in de tram worden vrouwen met een hoofddoek regelmatig uitgescholden of beledigend aangesproken door mensen die veronderstellen dat zij slecht Nederlands spreken.

Ervaringen van subtiele discriminatie betreffen situaties waarin vrouwen niet precies kunnen aantonen dat er sprake is van discriminatie, maar waarin zij zich wel uitgesloten of ongelijk behandeld voelen. Bij het zoeken naar werk hebben vrouwen bijvoorbeeld het gevoel dat zij vanwege

hun etnische herkomst niet uitgenodigd worden voor een gesprek. Opvallend zijn de geluiden van meisjes die op hun opleiding het gevoel hebben niet voor vol te worden aangezien vanwege hun hoofddoek. Zij hebben het vermoeden dat docenten hen minder vaak aan het woord laten en minder om hun mening vragen. Deze situatie wordt als zeer kwetsend en belemmerend ervaren. Er zijn dan ook vrouwenorganisaties die hiertegen in actie komen. Bijvoorbeeld door mediacampagnes of het zichtbaar maken van rolmodellen, maar vooral door begeleiding van hun achterban.

Discriminatie werpt obstakels op en niet alle vrouwen en meisjes zijn voldoende geëquipeerd om deze te overwinnen. Meisjes die het goed doen op school en in het hoger onderwijs, stromen bijvoorbeeld moeizaam door naar een stageplek en betaalde baan. Vrouwen die succesvol zijn, hebben het gevoel drie keer meer te moeten presteren om erkend te worden. Dat is frustrerend en voor sommigen ontmoedigend. Een jonge vrouw van Marokkaanse afkomst vertelt: “Ik moet eerst bewijzen dat er onder mijn hoofddoek ook brains zitten”. Discriminatie is meer dan alleen een belemmering voor de vrouwen en meisjes die het ervaren; discriminatie zorgt voor een splitsing in de samenleving. Het SPE raadt daarom aan de initiatieven van vrouwenorganisaties te ondersteunen die discriminatie op lokaal niveau tegengaan of die vrouwen ondersteunen door hen weerbaar te maken.

Zie ook: Economische zelfstandigheid

16% VAN DE AMSTERDAMMERS
ERVAART WEL EENS DISCRIMINATIE.

*

ALS DISCRIMINATIE VOORKOMT, IS DAT
MEESTAL NIET EENMALIG. 60% VAN DE
AMSTERDAMMERS DIE DISCRIMINATIE
ERVAART, HEEFT DEZE ERVARING TUSSEN
EENMAAL PER JAAR EN EENMAAL PER
MAAND.

*

DISCRIMINATIE WORDT VAAK NIET
GEMELD BIJ DE POLITIE OF HET MELD-
PUNT DISCRIMINATIE.

11. VERDELING ZORGTAKEN

Zorgtaken in huis en in de opvoeding worden nog steeds onevenredig verdeeld tussen vrouwen en mannen

Steeds meer mannen en vrouwen hebben egalitaire opvattingen over de verdeling van zorgtaken. De ‘papadag’ is in diverse kringen een bekend fenomeen. Desondanks wijzen de cijfers uit dat gemiddeld 23% van de Amsterdammers van mening is dat vrouwen verantwoordelijk zijn voor het huishouden. Ook het SPE hoort van vrouwen zelf dat er lang niet altijd volgens egalitaire opvattingen gehandeld wordt. Amsterdamse vrouwen nemen nog steeds het leeuwendeel van de zorgtaken voor hun rekening. Dat geldt zowel voor autochtone vrouwen als voor vrouwen met een niet-westerse achtergrond en voor vrouwen met verschillende opleidingsniveaus.

Bij een aantal etnische groepen staat de traditionele verdeling van zorgtaken nauwelijks ter discussie. Dat heeft voor een belangrijk deel te maken met hoe streng de normen zijn over wat een vrouw behoort te doen en te zijn. Vrouwen met een migrantenachtergrond vertellen dat het vanzelfsprekend is dat zij verantwoordelijk zijn voor de meeste taken in het huishouden en de opvoeding en ook vaak voor hun man zorgen door het hem zo comfortabel mogelijk te maken. Een Turkse vrouw vertelt dat zij moet zorgen voor een perfecte staat van het huis: “Het is belangrijker dat ’s ochtends alle bedden zijn opgemaakt, dan dat je op tijd op je werk bent”. Ook wanneer hun

echtgenoot wel een aantal zorgtaken voor zijn rekening neemt, blijven deze vrouwen de ‘managers’ van het gezinsleven.

Werkende moeders raken door deze dubbele belasting met werk en zorg uitgeput en geremd in hun ontwikkeling op professioneel en persoonlijk vlak. Vrouwen doen concessies wat betreft hun economische zelfstandigheid, doordat zij minder eigen inkomen genereren en minder sociale zekerheden opbouwen. Hoewel in de gezinnen van autochtone vrouwen de verdeling van zorgtaken beter bespreekbaar is, worden ook zij in hun sociale omgeving meer dan hun partners aangesproken op de mate waarin zij zorgen. Autochtone vrouwen ervaren dat de verantwoordelijkheid voor zorgtaken meer bij hen ligt dan bij hun partner.

Wat tot slot aandacht vraagt, is de verdeling van mantelzorgtaken. Met de komst van de participatiesamenleving moeten burgers meer voor elkaar doen en de vraag is hoe de verdeling van deze belasting over vrouwen en mannen uitpakt. Amsterdamse vrouwenorganisaties zien dat de problematiek van met name jonge vrouwelijke mantelzorgers uit niet-westerse gezinnen onderbelicht is. Meisjes nemen al jong zorgtaken binnen het gezin voor hun rekening. Dat varieert van huishoudelijk werk, licht administratieve taken tot zorg voor jongere gezinsleden of familieleden buiten het kerngezin. Meisjes ervaren al vroeg een hoge werklast; huiswerk en school schieten er bij in. Onderzoek naar

LANDELIJK BESTEDEN VROUWEN
GEMIDDELD TWEE KEER ZOVEEL TIJD AAN
ZORGTAKEN ALS MANNEN (25 TEN
OPZICHTE VAN 12 UUR). EXACTE CIJFERS
OVER DE SITUATIE IN AMSTERDAM ZIJN
ER NIET.

*

VAN ALLE AMSTERDAMMERS IN LOON-
DIENST WERKT 77% VAN DE MANNEN
FULLTIME TEGENOVER 46% VAN
DE VROUWEN.

*

IN AMSTERDAM VERLEENT IN 2012 11%
VAN DE VROUWEN VAN 19 JAAR EN
OUDER MANTELZORG EN 8,7% VAN DE
MANNEN. NIET UITGEZOCHT IS HOE-
VEEL UREN PER WEEK VROUWEN EN
MANNEN GEMIDDELD MANTELZORG
VERLENEN.

jonge vrouwelijke mantelzorgers zou kunnen uitwijzen hoe groot dit probleem in Amsterdam precies is en wat hiervan de concrete gevolgen zijn voor meisjes.

De dubbele belasting van vrouwen met enerzijds (mantel)zorgtaken en anderzijds werk of opleiding ontstaat al vroeg in het leven van meisjes en heeft invloed op de inrichting van hun volwassen bestaan. De keuze van veel Amsterdamse vrouwen om meer te zorgen dan hun partners, is daarom niet alleen een persoonlijk besluit maar ook een maatschappelijke kwestie. De maatschappelijke kwestie gaat over de mate waarin een beroep gedaan moet worden op mannen in hun rol als partner, opvoeder of werkgever. Tegelijk is het een kwestie die vrouwen zelf moeten oppakken. Daarin hebben vrouwenorganisaties een rol door vrouwen te helpen hun eigen behoeften centraal te stellen en de regie te nemen over hun eigen leven.

Zie ook: Vaderemancipatie en emancipatie van jongens, Economische zelfstandigheid

VAN DE AMSTERDAMSE VROUWELIJKE
MANTELZORGERS IS 45% TUSSEN DE 45
EN 64 JAAR. HOE VEEL JONGE MEISJES
(ONDER DE 18) MANTELZORG VERLENEN,
IS ONBEKEND.

*

LANDELIJK HEEFT 12% VAN DE 5 TOT
23 JARIGEN (MEISJES EN JONGENS)
EEN LANGDURIG ZIEKE HUISGENOOT
(MEESTAL EEN VAN HUN OUDERS)
WAARVOOR ZIJ ZORGEN. JONGEREN
UIT LAGE SOCIAAL ECONOMISCHE
GROEPEN, EENOUDERGEZINNEN EN
JONGEREN MET EEN NIET-WESTERSE
ACHTERGROND ZIJN OVERVERTEGEN-
WOORDIGD. DIT BLIJKT UIT EEN
RAPPORT VAN HET SCP UIT 2012.

De problematiek van nieuwe groepen migranten- en vluchtelingenvrouwen is onderbelicht

De afgelopen jaren hebben zich steeds meer vluchtelingenvrouwen en nieuwkomers uit Oost-Europa in Amsterdam gevestigd. De groep Oost-Europese vrouwen heeft zich in Amsterdam niet of nauwelijks in vrouwenorganisaties verenigd. Het is onbekend hoe hun leef- en arbeidsomstandigheden zijn. Wel is bekend dat van de vrouwen die in de Amsterdamse seksindustrie werken, zeker 60% uit Oost-Europa komt. Een deel van hen komt via mensenhandel naar Nederland. Deze vrouwen lopen gezondheids- en veiligheidsrisico's en vallen gemakkelijk ten prooi aan uitbuiting omdat zij ongedocumenteerd zijn.

In Amsterdam woont ook een groep vrouwen uit Somalië, Iran, Afghanistan en Irak die als vluchteling naar Nederland gekomen is. Een deel van hen is hoogopgeleid, maar door gebrekkige taalvaardigheden, onbekendheid met de Nederlandse wet- en regelgeving en de lage waardering van diploma's behaald in het land van herkomst hebben zij een afstand tot de arbeidsmarkt. Een ander deel van de vluchtelingenvrouwen heeft geen opleiding genoten en is voor haar inkomsten afhankelijk van een uitkering of de bijstand. Het ontbreken van financiële vaardigheden en het langdurig leven rond het sociaal minimum, hebben bovendien schulden tot gevolg.

Om een eigen inkomen te genereren, beginnen sommige vluchtelingenvrouwen een bedrijfje. Enkele Somalische vrouwen vertellen ons dat het lastig is om hun bedrijf te professionaliseren door onbekendheid met het Nederlandse systeem. Ook is het binnen de gemeenschap gemeengoed om van elkaar geld te lenen en later af te betalen. Vrouwen voelen zich door dit informele circuit niet in staat om een professionele onderneming te runnen binnen Nederlandse kaders.

Tot slot leeft er in Amsterdam een groep vluchtelingenvrouwen zonder verblijfsvergunning wiens situatie uiterst schrijnend is. Deze vrouwen zijn met name afkomstig uit Eritrea, Ethiopië, Somalië en Ivoorkust. Zij zijn in veel gevallen gevlucht vanwege dreigende eerwraak of (seksueel) geweld dat zij in het land van herkomst hebben meegemaakt - vaak in huiselijke kring. Een deel van deze vrouwen verblijft in Amsterdam verspreid over de stad in opvanghuizen en gekraakte vluchtgebouwen. De opvangplekken zijn steeds tijdelijk en het aantal bedden is schaars. Hierdoor belandt een deel van de vluchtelingenvrouwen op straat waar zij vaak onderdak vinden in ruil voor seks. Zij komen op deze manier gemakkelijk in situaties van prostitutie, uitbuiting en geweld terecht. Een aantal organisaties staat hen bij, waaronder een vrouwenorganisatie die praktische steun biedt en bovendien werkt aan hun empowerment. Maar ook hun capaciteit is beperkt.

DE GROEP OOST-EUROPEANEN DIE IN AMSTERDAM WOONT, GROEIT: VAN 2.880 MENSEN IN 2004 TOT 8.428 IN 2014. ER WONEN SIGNIFICANT MEER VROUWEN DAN MANNEN UIT OOST-EUROPA IN AMSTERDAM; HET ZIJN VOORAL POOLSE, BULGAARSE, ROEMEENSE EN HONGAARSE VROUWEN.

*

IN AMSTERDAM ZIJN MINSTENS ACHT ORGANISATIES VOOR VLUCHTELINGENVROUWEN ACTIEF. SOMMIGEN RICHTEN ZICH SPECIFIEK OP VROUWEN UIT EEN BEPAALD LAND, ANDEREN RICHTEN ZICH OP VLUCHTELINGENVROUWEN IN HET ALGEMEEN.

*

HET SPE HEEFT VERSCHILLENDE PROJECTEN VOOR AMSTERDAMSE VLUCHTELINGEN ONDERSTEUND, ZOALS HET SPREKEN OVER OPVOEDVRAAGSTUKKEN MET SOMALISCHE MANNEN EN HET VERGROTEN VAN BEWUSTWORDING VAN HET ZELFBESCHIKKINGSRECHT VAN GUINEESE VROUWEN.

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Cijfers laten zien dat het over het algemeen goed gaat met Amsterdamse vrouwen: de economische zelfstandigheid van vrouwen groeit gestaag, vrouwen raken steeds beter opgeleid en weten beter wat zij willen en kunnen. Maar achter de cijfers gaat een wereld van verschillen schuil. Verschillen in de kansen en mogelijkheden die vrouwen hebben om vooruit te komen. Daarover gaat deze agenda. In 12 hoofdstukken geeft de Vrouwenagenda weer hoe het gaat met verschillende groepen Amsterdamse vrouwen en meisjes en welke versterking vrouwenorganisaties hen bieden. Hiervoor heeft het SPE in de afgelopen maanden gesproken met tientallen vrouwen die aangesloten zijn bij verschillende vrouwenorganisaties in de stad en met diverse sleutelpersonen, hulpverleners en andere experts.

De stad en de samenleving zijn voortdurend in verandering. Dat maakt dat emancipatie nooit voltooid is. Het is een continu proces waarin sommige obstakels verdwijnen, maar er ook nieuwe problemen bijkomen of bestaande problemen een nieuwe vorm krijgen. Het SPE concludeert op basis van de gesprekken dat onderstaande inhoudelijke knelpunten op dit moment essentieel zijn voor vrouwenemancipatie in Amsterdam:

1. Amsterdamse vrouwenorganisaties creëren essentiële netwerken waarbinnen vrouwen zich kunnen emanciperen.
2. De economische zelfstandigheid van Amsterdamse vrouwen groeit gestaag,

maar de verschillen tussen etnische groepen zijn groot.

3. Alleenstaande moeders lopen groter risico op langdurige armoede dan andere vrouwen.
4. In Amsterdam leven vrouwen die ernstig beperkt worden in hun keuzen en bewegingsvrijheid.
5. Vrouwenorganisaties kunnen een grotere rol spelen in de aanpak van huiselijk geweld.
6. (Zelf)acceptatie van biculturele lesbische en biseksuele vrouwen vraagt om doelgroepgerichte ondersteuning.
7. De seksuele opvoeding van meisjes én jongens moet steviger op de agenda.
8. Vrouwenorganisaties zijn bezorgd over psychosociale problemen van vrouwen.
9. Vaders en jongens hebben een eigen emancipatieslag nodig.
10. Discriminatie wordt ervaren als belemmering voor emancipatie.
11. Zorgtaken in huis en in de opvoeding worden nog steeds onevenredig verdeeld tussen vrouwen en mannen.
12. De problematiek van nieuwe groepen migranten- en vluchtelingenvrouwen is onderbelicht.

Wanneer we bovengenoemde thema's beschouwen, komen uit de Amsterdamse Vrouwenagenda drie hoofdlijnen naar voren die betrekking hebben op alle thema's. Met deze hoofdlijnen moet rekening gehouden worden om vooruit te kunnen gaan en dat wat al bereikt is in de emancipatie van vrouwen vast te houden en te versterken:

1. De infrastructuur van vrouwenorganisaties is zeer waardevol. Zij spelen een belangrijke rol in de ontwikkeling van vrouwen die bij hen aangesloten zijn. De sleutelfiguren van deze organisaties kunnen met hun kennis en ervaring van kwetsbare vrouwen, specifieke groepen bedienen en zo het werk van professionals aanvullen en versterken. Momenteel staan de sleutelfiguren onder druk, zij worden overvraagd en het voortbestaan van hun organisatie is door verminderde (subsidie)inkomsten in veel gevallen onzeker. De functie van vrouwenorganisaties zal in de participatiesamenleving, waarin er een groter beroep gedaan wordt op burgers en hun netwerken, alleen maar aan belang toenemen. Vrouwenorganisaties vormen dergelijke netwerken waarbinnen vrouwen sterker worden. Daarom adviseren wij om blijvend te investeren in vrouwenorganisaties, omdat deze buurtgerichte initiatieven de motor zijn voor de emancipatie van duizenden Amsterdamse vrouwen.
2. De afgelopen jaren is er specifieke aandacht geweest voor de rol van mannen en vaders in het emancipatieproces van vrouwen. Of vrouwen vooruit komen, is ook afhankelijk van de ontwikkeling van mannen. Het gaat om het samenspel waarin zowel vrouwen als mannen hun houding en gedrag veranderen. Afgelopen jaren hebben we succesvolle projecten gezien waarin geïnvesteerd is in de positie van mannen. Voorbeelden hiervan zijn opvoedondersteuning voor vaders of dialoogsessies over rolpatronen in

het gezin. Wij pleiten ervoor om in de toekomst dergelijke projecten voort te zetten en de methodieken te verspreiden over de stad.

3. Deze agenda gaat over de vrouwen van Amsterdam. Dit is een zeer gemêleerde groep. We hebben het niet alleen over de grote diversiteit aan culturele achtergronden en religies, maar ook over opleidingsniveau, sociaaleconomische positie, leef- en gezinssituaties en seksuele oriëntatie. Om de slagingskans van toekomstig emancipatiebeleid en maatregelen te vergroten, adviseren wij om rekening te houden met de diversiteit aan vrouwen op wie het beleid van toepassing is. De kennis van de sleutelfiguren van vrouwenorganisaties kan worden ingezet om de diversiteit in achtergronden in kaart te brengen en te begrijpen. Gebruik de praktijkwijsheid van de vrouwenorganisaties - zij staan immers dicht bij de vrouwen om wie het gaat.

Tot slot zijn er emancipatie-onderwerpen waarover nog (te) weinig bekend is. Het gaat bijvoorbeeld om meisjes die dusdanig veel mantelzorgtaken hebben dat dit hun ontwikkeling remt. Wie zijn zij, in wat voor gezinnen leven zij en wat zijn de (langdurige) consequenties van hun rol als mantelzorger? Of neem het welzijn van Oost-Europese vrouwen en meisjes in Amsterdam. Hoe is deze groep precies samengesteld, waar zijn zij werkzaam en wat zijn hun leefomstandigheden? Of wat te denken van autochtone, laag opgeleide Amsterdamse vrouwen. Vinden zij voldoende versterking in hun buurt en sociale

omgeving? Wij raden aan om de leefomstandigheden van deze meisjes en vrouwen verder in kaart te brengen en hun netwerk te versterken, zodat ook deze grote groepen in Amsterdam bereikt worden.

Alleen met voldoende (praktische) kennis over de emancipatie van vrouwen in Amsterdam kunnen professionals en beleidsmakers hier adequaat op blijven inzetten. Vrouwenemancipatie vraagt om maatwerk, toegespitst op de culturele en maatschappelijke positie van vrouwen. Vrouwenorganisaties blijven hierbij een belangrijk partner, omdat zij weten hoe vrouwen en meisjes te ondersteunen en hen te helpen krachtig en weerbaar te zijn voor de toekomst.

Het SPE heeft in de eerste helft van 2014 gesprekken gevoerd met 150 vrouwen van tien vrouwenorganisaties en 20 sleutelfiguren en hulpverleners uit verschillende stadsdelen. De organisaties en sleutelfiguren die we gesproken hebben worden hieronder vermeld.

Vrouwen uit de achterban van de volgende vrouwenorganisaties:

- Big Sis;
- Buurvrouwennetwerk Gaasperdam;
- De Vrouwenbazaar;
- Elance;
- Iftin;
- Let's be open;
- Nisa for Nisa;
- Samen Vooruit (SaVo);
- Single Super Mom;
- Vrouw en Vaart.

We hebben de volgende sleutelfiguren, hulpverleners en experts gesproken:

Rafia Aallouch (Home Empowerment), Haidy Bijnaar (Buurvrouwennetwerk Gaasperdam), Shanta Bhikhari (SaVo), Marjorie De Cunha (Women Connect to Success), Asma Gribi (Home Empowerment), Fatima-Zohra Hadjar, Nienke Hagenbeek (Women INC.), Shakuur Halane (Trias Pedagogica), Saskia den Hoog (Women INC.), Bianca Hagenbeek (Let's Be Open), Joke Kop (Vrouw en Vaart), Vanessa Limon (ZAMI), Abdellah Mehrz (Trias Pedagogica), Waldy Neijhorst (Vitamine V), Fatima Sabbah (Nisa for Nisa), Ellen Santen (Vrouwen tegen Uitzetting), Zaitoon Shah (Elance), Samar Shalaan (Vrouwenbazaar),

Shukri Said (Iftin), Jale Simsek, Thea van Susteren (De Meidenbus), Pyrrha Singerling (Blijf Groep), Mariëtte Wildeboer (Werkplaats Community Theatre Amsterdam) en Eva Yoo Ri Brussaard (Single Supermom). Wij danken iedereen hartelijk voor hun bijdrage aan de Vrouwenagenda 2014.

Tot slot, speciale dank aan alle vrouwen die we op verschillende gelegenheden gesproken hebben over hun visie op de emancipatie van Amsterdamse vrouwen.

SERVICEPUNT EMANCIPATIE

WEERDESTEIN 97
1083 GG AMSTERDAM
POSTBUS 7960
1008 AD AMSTERDAM

T 020 540 85 95 / F 020 644 59 37
E INFO@SPE-AMSTERDAM.NL
I WWW.SPE-AMSTERDAM.NL

Het SPE wordt uitgevoerd door Van de Bunt Adviseurs en Diversion in opdracht van de gemeente Amsterdam.